

Η ανθρωπολογία που εκφράζει η Λογοτεχνία (Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος)

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Η μελέτη του φιλόλογου κ. Ηρακλή Ψάλτη σχετικά με τα θέματα της αμαρτίας και της λύτρωσης στο έργο του Γ. Βιζυηνού, από την άποψη της Ορθόδοξης Θεολογίας (προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1PECD9q>), προχωρά στο σημερινό της απόσπασμα στην εξέταση της ατομικής ύπαρξης μέσα από τις φόρμες του σύγχρονου μυθιστορήματος.

4.4 Ερμηνεία και Λογοτεχνία

Η μέθοδος ανάλυσης των λογοτεχνικών κειμένων συνδέεται στενά με την Κριτική της Λογοτεχνίας. Κάθε εποχή όμως προσεγγίζει από διαφορετική οπτική το φαινόμενο της λογοτεχνίας και κάνει τις δικές της αναγνώσεις είτε πρόκειται για κείμενα του παρελθόντος είτε για σύγχρονα. Η Κριτική επηρεάζεται από τις επιστημονικές και φιλοσοφικές αντιλήψεις της εποχής της, έτσι για παράδειγμα η ψυχολογία του βάθους των Σ. Φρόιντ (Sigmund Freud, 1856-1939) και Κ. Γιούγκ (Carl Jung, 1875-1961) «δημιουργεί» την ψυχαναλυτική μέθοδο, οι απόψεις του Κ. Μαρξ (Karl Marx, 1818-1883) οδηγούν στην μαρξιστική μέθοδο ερμηνείας, οι εργασίες των Ρώσων φορμαλιστών και των γλωσσολόγων του 20^{ου} αιώνα [Ρ. Γιάκομπσον (Roman Jakobson, 1896-1982), Ν. Τσόμσκι (Avram Noam Chomsky, γεν. 1928), Ουμ. Έκο (Umberto Eco, γεν. 1932)] συνθέτουν τον δομισμό και τη σημειολογική προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου[284]. Τα τελευταία χρόνια οι κριτικοί επιδεικνύουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το θέμα της πρόσληψης της λογοτεχνίας. Επισημαίνουν ότι ένα λογοτεχνικό έργο προσφέρει ένα φάσμα διαφορετικών αναγνωστικών εμπειριών

σε διαφορετικούς αναγνώστες, αλλά και ο ίδιος δέκτης/αναγνώστης μπορεί να αντλήσει διαφορετικά μηνύματα από διαδοχικές αναγνώσεις του ίδιου λογοτεχνικού έργου σε διαφορετικές χρονικές στιγμές λόγω της συνεχούς ιστορικής αλλαγής και πνευματικής του ανάπτυξης[285].

Πηγή: [wikimedia commons](#)

Υπάρχουν, επίσης, κριτικοί της λογοτεχνίας επηρεασμένοι από φιλοσόφους και σημειολόγους -Hans Georg Gadamer (1990-2002), Jacques Derrida (1930-2004) και Umberto Eco- οι οποίοι ισχυρίζονται ότι η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου με οπτική θεολογική αφορά κατεξοχήν τον τρόπο με τον οποίο ο αναγνώστης ελεύθερα ανταποκρίνεται και ελεύθερα καθορίζει τη θεολογική σημασία που μπορεί να έχει ένα κείμενο. Οι εμπειρίες του, η πίστη και η γνώση του είναι αυτές που καθορίζουν την αποκωδικοποίησή του. Ο αναγνώστης διακρίνει την ηθική πρόταση ενός κειμένου κατά πόσο αυτή αμφισβητεί και απορρίπτει μια εν Χριστώ ζωή ή κατά πόσο την ακολουθεί, την ανανεώνει και την εμπλουτίζει, χωρίς να ενδιαφέρεται παράλληλα, αν η ερμηνεία του ανταποκρίνεται στις προθέσεις του συγγραφέα[286] (θεωρία της πρόσληψης).

Η λογοτεχνία, έτσι, κυρίως μέσω του μυθιστορήματος, εκφράζει μια κοσμολογία και ανθρωπολογία, ανάλογη αλλά και διαφορετική από εκείνη της θεολογίας. Μπορεί να μη θεολογεί, αλλά ενσαρκώνει ένα λόγο με στοιχεία καθολικότητας[287], διότι η λογοτεχνία είναι η φιλοσοφία και η θεολογία του ατομικού ανθρώπου, το «Ευαγγέλιο» του θρησκευτικά απελευθερωμένου αστικού κόσμου[288]. Ο τελικός σκοπός της είναι να απεγκλωβίζει τον αναγνώστη της από τον κόσμο της αυταπάτης προσφέροντάς του εικόνες μιας αυθεντικής πραγματικότητας

, παρόλο που και η ίδια συχνά αυτοαμφισβητείται και αυτοσαρκάζεται: «Έχετε την ιδέα πώς κάνετε ποίηση, όταν το αίμα σας είναι καλά σιγουρεμένο στις φλέβες;[289]»

[Συνεχίζεται]

[284]Γ. Παγανός, «Λογοτεχνική κριτική» στο *Η νεοελληνική πεζογραφία* θεωρία και πράξη (Αθήνα: Εκδόσεις Κώδικας, 1983)σσ.47 -58, εδώ σσ.47-48.

[285]J. Hawthorn, *Ξεκλειδώνοντας το κείμενο. Μια εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας* (Ηράκλειο: Εκδόσεις Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 1999)σσ.194-195.

[286]Σπ. Αθανασοπούλου-Κυπρίου, «Ορθοδοξία και λογοτεχνία», όπ. παρ., σ.87.

[287]Π. Καλαϊτζίδης, «Θεολογικές προϋποθέσεις του διαλόγου με τη μοντέρνα λογοτεχνία», όπ. παρ., σ.343.

[288]Π. Καλαϊτζίδης, «In interiore homine, θεολογική περιήγηση στις προϋποθέσεις της νεωτερικής λογοτεχνίας», οπ. παρ., σ.42.

[289]Ν. Καρούζος, *Πεζά κείμενα* (Αθήνα: Εκδόσεις Ίκαρος, 1998) σσ.114-115.